

Wouw in de Tweede Wereldoorlog

De Lambertusschool in de oorlog

Rinus Hertogh woonde in mei 1940 samen met zijn ouders in een boerderij op het Zaafsel (B42) tussen Wouw en Wouwse Plantage. In het kader van een serie artikelen die in de toekomst gewijd wordt aan de Lambertusschool in Wouw vertelde hij onder meer over het begin van de Tweede Wereldoorlog en hoe het er op de school aan toe ging. Omdat dit onderdeel van zijn verhaal uitstekend in dit boekje past, hier de meest interessante aspecten.

Op 10 mei 1940 werd het gezin Hertogh wakker van een aantal knallen. Later bleek dat ze de knallen gehoord hadden van het opblazen van de bruggen over de Zoom bij Pindorp en de bomen langs de weg van Pindorp naar Huijbergen. Voor de oorlog begon, waren er aan tien of vijftien bomen van de weg van Pindorp naar Huijbergen pakjes dynamiet gebonden. Op de dag van de Duitse inval liet men die springen de bomen vielen dwars over de weg.

De Fransen, die de Nederlanders kwamen helpen tegen de Duitsers, hadden daar alleen maar last van, want die moesten die bomen eerst opruimen en samen met de bevolking van Wouwse Plantage de brug herstellen.

Deze Fransen zaten onder meer ingekwartierd bij de familie Hertogh op het Zaafsel. Ze kwamen aan met motoren met een dubbele bak. Er zaten drie man op met een mitrailleur.

Ze waren bij aankomst zo vermoeid dat ze alleen nog de moeite namen om hun voertuigen onder de noten- en kerseebomen te camoufleren, waarna ze in het stro in slaap vielen. In de stal bleven ze één of twee nachten, daarna trokken ze verder richting Roosendaal. Verder dan Breda zijn de Fransen nooit gekomen.

Vader Hertogh

De vader van Rinus Hertogh was op dat moment niet thuis. Hij was gemobiliseerd en zat in de Peel. Kort na het uitbreken van de oorlog kwam hij naar huis en moest hij naar de Moerdijkbrug. Op Tweede Pinksterdag moesten ze daar verzamelen, maar het hele Nederlandse leger trok toen al terug omdat de Moerdijkbrug gevallen was.

Vader Hertogh moest toen naar Bergen op Zoom en van hieruit ging het via Zeeuws-Vlaanderen, waar ze hun wapens in het water gooiden, te voet naar Duinkerken, Calais en Boulogne.

Hier zouden ze oversteken naar Engeland, maar voor de Franse kust werden de boten getorpedeerd. Er vielen veel doden, maar vader Hertogh bleef in leven en kwam aan wal waar hij krijgsgevangene werd gemaakt. Op de markt van een kustplaatsje werden ze rug aan rug geplaatst en werd er beslist wat er met hen zou gebeuren. Omdat vader Hertogh Nederlander was, kreeg hij een fiets waarop hij naar Nederland kon rijden. Die fiets moest hij in Breda in gaan leveren. Hij moest zich melden in de Fellenoordstraat in Breda. Die fiets heeft hij niet ingeleverd, die stalde hij bij een kennis in Breda. Hij meldde zich af en reed op de fiets naar huis en die is in Wouw gebleven en Rinus Hertogh heeft hem nog vaak gebruikt. Het was een soort racefiets, weet hij zich nog te herinneren.

Naar school

De moeder van Rinus Hertogh dacht op 10 mei 1940, na het horen van de knallen, dat de oorlog begonnen was, maar ondanks dat werd Rinus die ochtend gewoon naar school in Wouw gestuurd.

"Op het schoolplein moesten we, zoals gewoonlijk klas voor klas in de rij gaan staan. Op het moment van naar binnen gaan, kwam bovenmeester Baeten bij ons en zei dat er oorlog was.

Onder zijn leiding moesten we hardop het Onze Vader en Weesgegroot bidden opdat de oorlog maar vlug afgelopen zou zijn. Na het bidden gebood hij ons zo

vlug mogelijk allemaal naar huis te gaan. We zouden dan nog wel horen wanneer we weer naar school moesten.

En zo gebeurde dat ook, want op een zondag, later in het jaar, werd dat vanaf de preekstoel afgeroepen."

Op die manier werd de gehele gemeenschap bereikt, want 99 % van de gemeente Wouw was katholiek en natuurlijk ging iedereen, zeker in die bange oorlogsdagen, naar de kerk. Tijdens de oorlogstijd werd er regelmatig geen les gegeven omdat een deel van de school gevorderd werd.

"Kort na het uitbreken van de oorlog werden er Duitsers in het schaftlokaal ingekwartierd en naar ik meen ook in enkele klaslokalen. In die tijd gingen we wel naar school, maar we hadden niet alle klaslokalen ter beschikking."

Net als in andere plaatsen werd er een soort 'dienstregeling' ingevoerd waardoor de kinderen 's morgens of 's middags vrij waren.

Vliegtuig

Volgens Rinus Hertogh zou er in 1942 of 1943 in Wouw een Engels vliegtuig neergeschoten zijn. En ook toen namen Duitse soldaten hun intrek in het schaftlokaal.¹⁾

"Mij staat nog bij dat zij zelf hun aardappels moesten schillen en kookten in een grote ketel waaronder een vuurhaard was. Dat zou goed een zgn. gaarkeuken geweest kunnen zijn."

Zo herinnert Rinus Hertogh zich de oorlogperiode, die praktisch gelijk met zijn schoolperiode viel. Hij ging in 1938 naar school en in 1946 was hij klaar op de Lambertusschool.

Als de soldaten voor langere tijd ingekwartierd werden, werden de klassen of enkele daarvan elders ondergebracht.

"Ik weet nog dat wij in de oorlog, maar vooral na de bevrijding onderwijs hebben gehad in de doelen van de handboogschutterij achter het café van Cor Broeren aan de Roosendaalsestraat (nu Donkenhof). We zaten toen met onze stoelen en tafels in het losse zand.

Ook kregen we les in het café van vrouwke Somers in de Nieuwstraat en in het speellokaal van de meisjes-school.

Dat naar schoolgaan was dan telkens voor één of twee dagen, want elke leergang moest aan de beurt komen vandaar een soort rouleersysteem."

Gymlessen

Tijdens de bezetting werd er op school ook gymles of wat er ook voor door mocht gaan, gegeven. Meestal gaf dat de eigen klasseleraar, behalve juffrouwke Meijers.

"Op zekere dag verscheen voor die gymlessen een N.S.B. gymleraar uit Roosendaal. De naam weet ik niet meer. Het was een lange, blonde man van ongeveer dertig jaar. Bij de eerste of tweede les liet hij ons al met lange gymstokken over het schoolplein marcheren. Hij zei daarbij dat je daar een mooie houding van kreeg, althans daar kwam het op neer. Op een keer zei hij dat wij het niet goed deden of niet goed wilden doen. De Duitse kinderen konden het veel beter.

Toen wij op onze manier ons misnoegen tegen onze meester uitten, zei die dat wij toch maar moesten doen wat die man zei, anders zouden we wel eens met de Duitsers te maken kunnen krijgen."

Kerkdienst

Omdat tijdens de bevrijdingsactie de Lambertuskerk volledig vernield was, werd er in het begin een kerkdienst gehouden in de 4de en 5de klas van de Lambertusschool. Tussen deze klassen was een schuifwand en die werd dan geopend, zodat vanuit beide klaslokalen de mis kon worden bijgewoond.

Na de bevrijding deed het schoolplein van de Lambertusschool ook dienst als openbare wasruimte.

"Kort na de bevrijding werden er op het schoolplein vrijrijdbare douchecabines geplaatst waar de kinderen en de rest van de bevolking van Wouw van de Engelsen een stukje zeep kregen en zich konden douchen"

Sigaretten

Een aardig verhaal speelt zich af direct na de bevrijding van West-Brabant. Toen werden op de boerderij van Hertogh Engelse soldaten ingekwartierd. Met hun afweergeschut probeerden die V1's omlaag te halen.

"Van die Engelsen kreeg ik sigaretten en die nam ik ook mee naar school. Ik was al 13 jaar en mocht, hoewel toch stiekem, roken. Op school gaf ik ook wel eens een Playertje weg.

Een van de leerkrachten was dat ook opgevallen. Ik moest bij hem komen en hij vroeg of ik sigaretten had. Ik had toen een bijna vol pakje Engelse Players. Hij nam ze me af en ik heb ze nooit meer teruggezien. Ik durfde ze ook niet terug te vragen. Ik meen dat het meester Nuijten was die toen nog eigen teelt tabak in zijn pijp rookte. (Vandaar zijn bijnaam: "De pijp".)

Uiteraard vertelde Rinus Hertogh nog veel meer, maar dat past meer binnen het verhaal van de Lambertusschool dan van de Tweede Wereldoorlog.

Archief

In het archief is, zij het summier, ook het een en ander over de Lambertusschool te vinden. In de Tweede Wereldoorlog werd normaal lesgegeven in het schoolgebouw. Behalve dan in de laatste maanden voor de bevrijding en als er eens een inkwartiering was. Dat onderschrijft dus het verhaal van Rinus Hertogh. De school liep tijdens de bevrijdingsschermutselingen wel wat schade op en leermiddelen werden voor oneigenlijke doeleinden gebruikt, maar de lokalen zouden met weinig middelen opgelapt kunnen worden. Tot op 27 februari 1945 een V1 in de Doelen viel, waarbij onder meer schoolhoofd J. Baeten om het leven kwam. De school werd toen zwaar beschadigd.

Uit een brief van 19 december 1950 blijkt in welke periode de school gevorderd was.

"De burgemeester der gemeente Wouw verklaart: dat de RK Jongensschool St. Lambertus te Wouw van 1 maart 1944 tot en met 6 februari 1945 gevorderd werd door Duitse en geallieerde militairen, gespecificeerd als volgt:

- *van 1 Mrt 44 t/m 2 Sep 44 door Duitsers t.b.v. tankvalarbeiders;*
- *van 2 Sep 44 t/m 28 Oct 44 door Duitse militairen;*
- *en van 28 Oct 44 t/m 6 Feb 45 door geallieerde militairen."* 2

Direct na de oorlog wilde de gemeente beginnen met het herstel van het gebouw. Dat ging allemaal nog niet zo simpel. Op 1 oktober 1946 schreef het kerkbestuur een brief aan de gemeente waarin er op werd gewezen dat door de V1 die op 27 februari 1945 was gevallen er voor

4

een bedrag van f 26.029,= aan schade was ontstaan aan het gebouw. Er zou zeker 12 tot 14 weken gewerkt moeten worden voor die schade hersteld was en dat leverde voor 7 of 8 arbeiders werk op.

"De herstellingen zijn dringend nodig om de school voor het onderwijs weer bruikbaar te maken", schrijft het kerkbestuur. ³⁾

Wouw, 13 oktober 1993.

Noten:

1. Hier is mogelijk sprake van het vliegtuig dat op 5 november 1943 op De Donk viel. Zie ook het verhaal van R. Oomen-Vos elders in dit nummer.
2. Niet geïnventariseerd archief in de kelder van het gemeentehuis in Wouw.
3. GAW A654. Herstel oorlogsschade jongensschool (1946-1955).

